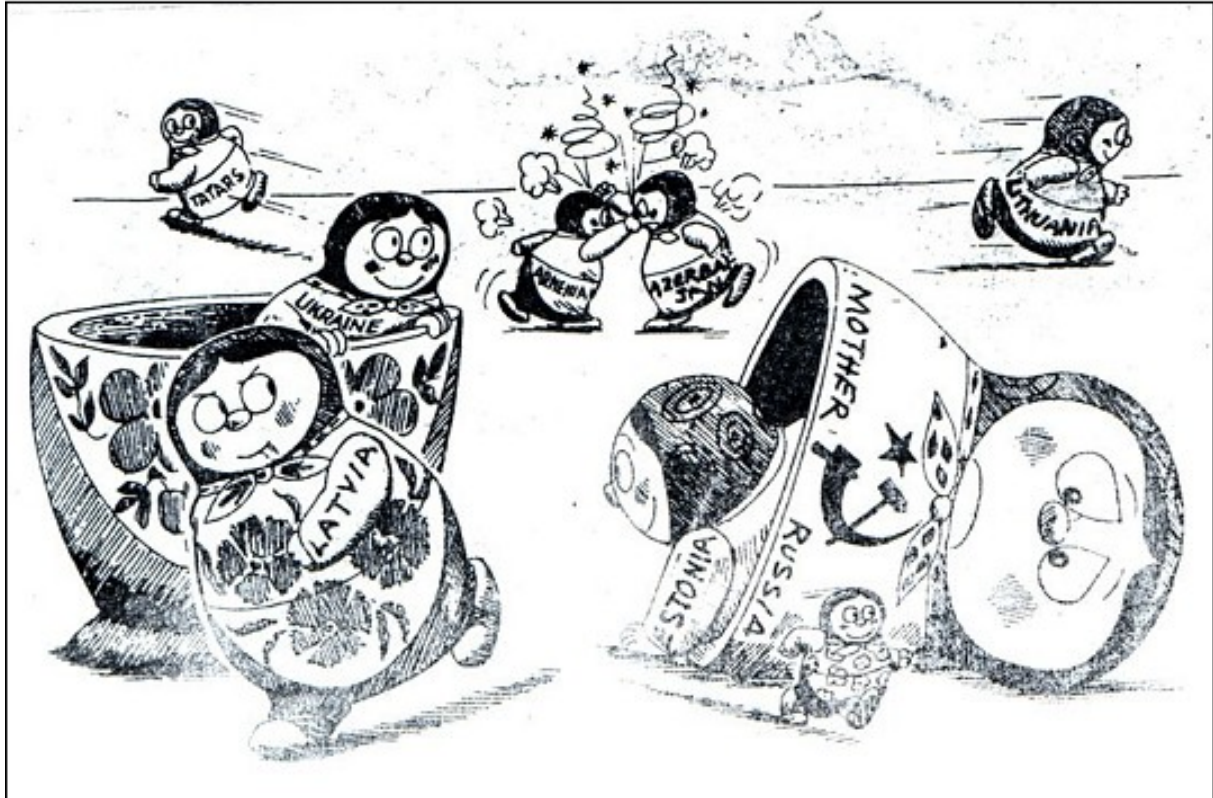

Rozpad ZSRR w 1991 roku (anonimowa karykatura brytyjska z 1991 roku)

Pytania:

1. Zinterpretuj, w jaki sposób karykatura przedstawia rozpad ZSRR.
2. Dlaczego właśnie w taki sposób zilustrowano proces rozpadu komunistycznego imperium?
3. Na jakie wydarzenia towarzyszące rozpadowi ZSRR autor karykatury zwrócił uwagę?
4. Jakimi środkami i technikami prezentacji posłużył się autor karykatury, aby jak najpełniej przedstawić proces wyzwiania się krajów byłego ZSRR? Oceń zasadność wykorzystania tych zdarzeń w ten sposób.

Odpowiedź:

Rozpad ZSRR w 1991 roku został przedstawiony przez karykaturzystę brytyjskiego w sposób bardzo ciekawy i oryginalny – zgodny z prawdą historyczną, a jednocześnie dowcipny i z wykorzystaniem odniesień typowych dla kultury rosyjskiej. Państwo radzieckie przedstawione zostało pod postacią słynnej rosyjskiej „Matrioski” – zabawki-układanki „baba w babie”. Dla przeciętnego odbiorcy brytyjskiego i europejskiego skojarzenie jest więc oczywiste. „Babę” o największych gabarytach uosabia rozbity Związek Radziecki – upadek tego imperium jest już faktem. Rozdzielona na dwie części „Matka Rosja”, dodatkowo opisana symbolami komunistycznego państwa – sierpem i młotem – jest mocno zafrasowana zaistniałą sytuacją i bezwolnie, z ponurą miną przygląda się, jak z jej wnętrza wyskakują kolejne republiki wybijające się na niepodległość.

Zainicjowany w 1990 roku proces secesji republik radzieckich nabrał wyraźnego tempa w roku następnym. Najpierw niepodległość i wystąpienie ze wspólnoty ogłosiły republiki nadbałtyckie: Litwa, Łotwa i Estonia, a ponadto Armenia, Gruzja i Mołdawia. Wkrótce rozpad objął też republiki położone w głębi ZSRR oraz Ukrainę i Białoruś.

Duży wpływ miały na to bez wątpienia nieudany pucz w Moskwie w sierpniu 1991 roku, jak również akceptacja zaistniałego stanu rzeczy przez Michaiła Gorbaczowa i Borysa Jelcyna. Zjawiskiem godnym podkreślenia jest to, że część byłych republik wyzwalała się samodzielnie, nie nawiązując – przynajmniej na początku – szerszej współpracy z innymi republikami. Ilustracja przedstawia przebieg procesu rozpadu ZSRR w lecie 1991 roku. Część republik stoi już na własnych nogach i zdecydowanie zmierza w swoją stronę – do niepodległości. Litwa i Łotwa już określiły się politycznie, Estonia i Ukraina dopiero zaczynają proces oswobodzania się od komunizmu. Niektóre republiki z niepokojem przyglądają się sobie, istnieje bowiem zagrożenie wybuchem waśni o granice lub sporne terytoria. Jednak większość z nich z radością wita nową rzeczywistość i wybiera samodzielną drogę rozwoju.

Rozpadowi ZSRR towarzyszyły również ostre napięcia między suwerennymi już narodami, niejednokrotnie przeradzające się w otwarte walki. Ilustruje to spór między Armenią i Azerbejdżanem – wybuchł on w 1990 roku i dotyczył Górnego Karabachu, leżącego w granicach Azerbejdżanu, a zamieszkanego w 80% przez Ormian. Uwagę zwraca też najmniejsza sylwetka, jeszcze nieokreślona (brak jej nazwy), umieszczona w prawej dolnej części karykatury. Okazało się, że w chwili upadku ZSRR nawet do końca jeszcze nieświadome ludy i narody imperium sowieckiego też odrywały się i zmierzały do wolności, jeszcze nie w pełni świadome swoich celów – być może chodzi tu o Czeczenię lub Inguszetię.

Rozpad Związku Radzieckiego przypomina nieco kryształ, który przewracając się, rozbił się na tysiąc kawałków. Okazało się wówczas, jak sztuczny był to twór. Znakomitą większość narodów żyjących pod władzą sowiecką łączyła tylko ideologia i totalitarna władza. Gdy tego zabrakło, uratowanie monstrualnego państwa stało się niemożliwe. Stąd smutna mina „Matki Rosji” – zapewne tak przyjęli upadek ZSRR fanatyczni zwolennicy zachowania państwa radzieckiego.